

Adviespunt 13 binnen "Productievolume", blz. 9:

NAM-onderzoeksinzet 2018 e.v. (uitvoering SDA en juridische toetsing aan Mbw en Mbb):

Het Winningsplan-2016 van NAM, waarop onderhavig besluit mede gestoeld moet worden/is, gaat vergezeld van een oplegnotitie van NAM, gedateerd 19 april 2016. Uit deze notitie:

"Tegen deze achtergrond heeft NAM op 1 april 2016 op verzoek van de overheid een geactualiseerd Winningsplan ingediend bij de minister van Economische Zaken. NAM doet in het Winningsplan, als operator van het Groningen-gasveld, een voorstel voor toekomstige gaswinning uit het veld. Het plan beschrijft hoeveel gas NAM kan gaan winnen en hoe het bedrijf dat wil doen – binnen door de overheid gestelde normen. Naast het Winningsplan heeft NAM ook een Meet- & Regelprotocol en een nieuw Studieprogramma ingediend. Deze documenten vullen elkaar aan en worden hier tezamen het 'drieluik' genoemd, met speciale aandacht voor de oorzaken en gevolgen van aardbevingen en de mitigerende maatregelen. Deze oplegnotitie is een vertaalslag van dit 'drieluik'."

Het Meet- en Regelprotocol (MRP) en het Studieprogramma maken duidelijk dat wel geen onderdeel uit van het Winningsplan-2016, maar wel van het zogenaamde drieluik, waarin tezamen de oorzaken en gevolgen van aardbevingen, dus van de risico's voor inwoners van het desbetreffende gebied, naast de mitigerende maatregelen worden beschreven. Gelet op blz. 15/16 van het ontwerp-instemmingsbesluit zijn beide documenten in stand gebleven.

Op blz.10 van het Winningsplan-2016 wordt het volgende gesteld:

"Het Winningsplan, Meet- en Regelprotocol en het Studieprogramma vormen gezamenlijk (zie figuur 1.1) de basis voor de "objectivering en beoordeling van de risico's" zoals beschreven in hoofdstuk 8."

Hoofdstuk 8 van het Winningsplan-2016 is op basis van het gestelde op blz. 15 van het ontwerp-instemmingsbesluit echter komen te vervallen.

Hieruit volgt een wezenlijke rol voor het Studieprogramma en ook voor het MRP bij de beoordeling van de risico's. Het Studieprogramma wordt verder weergegeven als het zogenaamde Study- and Data-Acquisition program, het SDA.

Nergens in het ontwerp-instemmingsbesluit 2018 blijkt dat de minister zich bewust is van de rol van dit drieluik. En dan in het bijzonder van de rol van het SDA.

Wij hebben de minister het volgende geadviseerd:

"In uw instemmingsbesluit duidelijk aan te geven welke onderzoeksopdrachten u specifiek bij NAM legt en welke onderzoeksopdrachten er liggen dan wel komen te liggen bij of namens de overheid via het door SodM beheerde onderzoekprogramma, Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (het KEM) dan wel bij andere instanties"

De mogelijke opvolging van dit advies hebben we niet in het ontwerp-instemmingsbesluit aangetroffen.

In Bijlage B "Referentietabel" van het Winningsplan-2016, vanaf blz. 82 (deze bijlage is cf. blz.15/16 van het ontwerp-instemmingsbesluit niet komen te vervallen), heeft NAM het Winningsplan-2016 getoetst aan de verplichtingen uit de Mijnbouwwet(Mbw), het Mijnbouwbesluit(Mbb) en de zgn. Verwachtingenbrief-2016 van de minister.

Deze toetsing had nu opnieuw moeten worden uitgevoerd door NAM bij zijn aanvullende informatie van juni en/of juli 2018 dan wel door het ministerie van EZK in de overwegingen ten behoeve van de besluitvorming, zodat een actuele stand van zaken inzichtelijk was geworden. Wat betreft de minister wel en wat niet bij de besluitvorming?

Door beiden is dit naar ons inzicht niet dan wel in onvoldoende mate ingevuld. In het geheel niet door NAM en onvoldoende door EZK op blz. 15/16 van het ontwerp-instemmingsbesluit.

In de tabel van bijlage B is vermeld dat het Study- and Data-Acquisition program (SDA) van april 2016 separaat is ingediend bij EZK; dus geen onderdeel van bijlage C en dus nog bestaand; bijlage C is komen te vervallen.

In de tekst van het SDA geeft NAM aan dit SDA halfjaarlijks op basis van een interne audit dan wel vanuit externe informatie te zullen updaten.

In het instemmingsbesluit van 30 september 2016, artikel 9, legt de minister NAM de verplichting op om het SDA voor 1 december 2016 te actualiseren. Voor deze datum heeft NAM de update (informatie t/m november 2016) aangeleverd. Dit betrof alleen een actualisering van de planning van de onderzoeken. Hierna heeft geen actualisatie meer plaatsgevonden dan wel openbaar gemaakt. Op blz. 7 van de update van het SDA stelt NAM dat de update hierdoor in samenhang moet worden gelezen met de versie van april 2016.

In het wijzigingsbesluit van 24 mei 2017 staat niets over het SDA.

In beide versies van het SDA (april en november 2016) wordt door NAM gesteld (op blz. 8 en later op blz. 6) dat de SDA een looptijd kent van 3 - 5 jaar.

Dus het uitvoeren van dit onderzoeksprogramma (SDA) door NAM loopt op dit moment nog op basis van de besluitvorming door de minister op de in april 2016 ingediende documentatie.

In ieder geval nog tot en met april 2019 dan wel tot en met april 2021. Dus loopt de uitvoering door in het gasjaar waarvoor de besluitvorming nu in de ontwerpfase verkeerd.

Sinds medio 2017 bestaat er mogelijk interferentie met nieuw geïnitieerd onderzoek (door anderen) t.a.v. het Groningen-veld door het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (KEM; laatste overzicht in jaarplan SodM 2018, blz. 54 par 4.3.; <https://www.sodm.nl/documenten/jaarplannen/jaarplan-2018/03/14/jaarplan-2018>).

Gelet op deze uitblijvende actualisatie van het SDA en de mogelijke samenloop met andere programma's hadden we ook geadviseerd om hier inzicht te geven in het besluit.

Dat inzicht in het nog doorlopende en het nog op te starten en uit te voeren onderzoek door NAM wordt nu niet via het ontwerp-instemmingsbesluit verplichtend aan NAM opgelegd.

NAM stelt in de update van november 2016 dat het SDA vooruit loopt op het Winningsplan 2020 en dat zal er niet meer komen. Dus dat inzicht zal op een ander moment gegeven moeten worden. Bij voorkeur zou de uitkomst van dit nog "vigerende" SDA (want is geen onderdeel van bijlage C) zijn weerslag moeten krijgen in de Operationele Strategie 2019.

Wij vinden dat u:

1. In uw instemmingsbesluit moet vastleggen dat NAM halfjaarlijks zijn Study- and Data-Acquisition program, het SDA, actualiseert en ten genoegen van de Inspecteur-generaal van de Mijnen aanbiedt;
2. In uw instemmingsbesluit moet vastleggen dat de uitvoering van het nog vigerende SDA gedurende de looptijd van het komende gasjaar 2018-2019 zijn voortgang behoudt en dat u daarover door NAM halfjaarlijks wordt geïnformeerd;
3. In uw instemmingsbesluit duidelijk inzicht moet geven in hoe het door NAM genoemde "drieluik" van Winningsplan-2016 (aangevuld in 2018, waardoor vervanging van informatie heeft plaatsgevonden), het Meet- en Regelprotocol (MRP) en het SDA samenhangen en een rol spelen wat betreft het reduceren van de risico's voor het desbetreffende gebied;
4. In uw instemmingsbesluit duidelijk aan te geven welke onderzoeksopdrachten u specifiek bij NAM legt en welke onderzoeksopdrachten er liggen dan wel komen te liggen bij of namens de overheid via het door SodM beheerde onderzoekprogramma, Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (het KEM) dan wel bij andere instanties;
5. ....

Adviespunten 37 en 38 MRP blz. 23:

Borging van het Meet- en Regelprotocol (MRP) in instemmingsbesluit:

Het Meet- en Regelprotocol (MRP) is in 2016 separaat van het Winningsplan-2016 door NAM ingediend en is ten behoeve van de besluitvorming in 2018 als instrument in stand gebleven (zie blz. 15/16 van het ontwerp-instemmingsbesluit; het is niet komen te vervallen).

Het MRP van 2016 is in 2017 door NAM vervangen. NAM heeft het MRP-2017 op 29 mei 2017 ingediend bij het ministerie. Het MRP-2017 beschrijft hoe op basis van metingen en analyses van die metingen, ingegrepen kan worden in het productiesysteem van het Groningenveld, zodra de ontwikkelingen (seismiciteit, grondversnellingen, etc.) daartoe aanleiding geven. Dit MRP-2017 bestaat uit drie delen, te weten het MRP (zelf), een Technisch Addendum en een Appendix.

Bij brief van 30 juli 2017 heeft het SodM zijn beoordeling van het MRP-2017 kenbaar gemaakt, waarbij is aangegeven dat behoudens een aantal kanttekeningen het ten genoegen van de Inspecteur-generaal is.

In deze brief stelt het SodM o.a. het volgende"(blz.1):

"SodM acht een effectief werkend Meet- en regelprotocol een essentieel sturingselement voor de beheersing van seismische risico's als gevolg van gasproductie uit het Groningen veld. Zo'n protocol zou NAM in staat moeten stellen om nog beter inzicht te krijgen in seismiciteit en de beheersing daarvan en om een risicogestuurde manier van produceren toe te passen. Uiteindelijk moet dit protocol samen met betrouwbare, nauwkeurige en bruikbare modellen leiden tot een gestructureerde manier om risico's te beheersen.

Dit onderschrijven wij in zijn algemeenheid en in het bijzonder wanneer het gaat om onverwachte seismische ontwikkelingen, die nopen tot ingrijpen.

Vervolgens heeft de toenmalige minister van EZ in zijn Kamerbrief van 2 oktober 2017 (blz. 2) aangegeven dat het MRP-2017 vanaf 30 juli 2017 ("akkoorddatum SodM") operationeel is geworden en derhalve voortvloeit uit de instemmingsbesluiten van 30 september 2016 en van 24 mei 2017. Dit MRP-2017 moest en moet door NAM gehanteerd worden.

SodM geeft in zijn beoordeling aan (blz. 5) dat het MRP periodiek zou moeten worden geëvalueerd en geactualiseerd en dan voor het eerst 12 maanden na beoordeling, dus medio 2018. Wij hebben begrepen dat deze evaluatie en mogelijke actualisatie inmiddels is gestart en mogelijk al is afgerond.

Ook de minister geeft in zijn Kamerbrief van 2 oktober 2017 aan dat het MRP geen statisch document is. Op blz. 2 van de Kamerbrief stelt de minister:

"Ik kan me vinden in de aanbevelingen van SodM en heb NAM verzocht om ze uit te voeren. Daarbij teken ik aan, dat het Meet- en regelprotocol geen statisch document is. NAM heeft getracht het protocol zoveel mogelijk «tijdloos» te maken. Maar er kunnen redenen zijn om het aan te passen. Bijvoorbeeld door feitelijke ontwikkelingen en technisch-wetenschappelijke ontwikkelingen (nieuwe onderzoeksresultaten), of als (bouw)normen en richtlijnen wijzigen. Het protocol voorziet daarin."

Het lijkt ons onontkoombaar dat daarbij ook de verschillende signaalparameters en hun respectievelijke drempelwaarden in een nieuw licht worden gezien en mogelijk worden aangepast. Het betreft hier dan ook signaalparameters voor schade. Over de aanpassing van signaalparameters is in het ontwerp-instemmingsbesluit geen informatie opgenomen. Uitsluitend een verplichting tot het rapporteren (art. 5 van het ontwerp-instemmingsbesluit) lijkt ons een onvoldoende invulling van het volledig benutten van het MRP, zoals ook de Tcbb in haar advies van 10 juli 2018 u heeft geadviseerd.

Wij verzoeken u nadrukkelijk hierbij betrokken te worden.

In de nota naar aanleiding van het verslag van de vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat, d.d. 22 juni 2018 over het wetsvoorstel minimaliseren gaswinning Groningen, geeft de minister op blz. 20 t/m 29 aan dat de grondslag voor een MRP in de Mijnbouwwet ligt verankerd en dat de nadere uitwerking van een dergelijk protocol in een ministeriële regeling (de Mijnbouwregeling) zal moeten plaatsvinden.

Tot op heden heeft deze nadere uitwerking in de Mijnbouwregelgeving nog niet plaatsgevonden en daarom zijn wij van mening dat ongeacht de planning van deze regelgevingswijziging ook in het instemmingsbesluit een goede borging van het gebruik van het meest actuele MRP moet worden opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. In uw instemmingsbesluit het gebruik door NAM van het meest actuele en toekomstbestendige Meet- en Regelprotocol, in de situatie dat er niet mee gas gewonnen mag worden uit het Groningen-veld dan nodig, helder en adequaat moet borgen;
2. In uw instemmingsbesluit de jaarlijkse actualisatie van het Meet- en Regelprotocol aan NAM moet opleggen;
3. In uw instemmingsbesluit aan NAM de verplichting oplegt om halfjaarlijks een analyse van de seismiciteit aan u aan te bieden;
4. ....

Adviespunt 9 blz. 9:

Graaddagenformule en stikstof inzet in instemmingsbesluit:

Het productieniveau voor het gasjaar 2018-2019 ligt conform artikel 2, eerste lid, op 19,4 miljard kuub aardgas uit het Groningenveld voor een gasjaar met een gemiddeld temperatuurverloop op basis van de afgelopen 31 gasjaren-temperatuurprofielen. Dit niveau volgt uit het GTS-advies van 27 maart 2018, ter onderbouwing van het besluit van het Kabinet van 29 maart 2018. Hierbij is uitgegaan van een inzet van 92,5 % (het gemiddelde van 85 - 100 %) stikstof-conversie.

Ook is in artikel 2, eerste lid, impliciet vastgelegd dat NAM niet meer mag winnen dan nodig is voor de leveringszekerheid (voortlopend op de wetswijziging van de Mijnbouwwet van waarschijnlijk (omstreeks) 1 november 2018).

Gelet op de temperatuurafhankelijkheid en de afhankelijkheid van de beschikbare inzet van stikstof-conversiecapaciteit is het onontbeerlijk nu inzicht te hebben in de te gebruiken graaddagenformule en de mogelijk stikstof-inzet-afhankelijkheid van deze formule, om zicht te krijgen op de bandbreedte van de hoeveelheid gas, die gewonnen moet worden. De minister moet deze bandbreedte (in het bijzonder een hogere jaarvracht dan 19,4 miljard kubieke meter in het komende gasjaar) afwegen in zijn besluitvorming wat betreft de risico's voor de bewoners van het desbetreffende gebied. Daarnaast moet de minister bepalen of deze hoeveelheid qua risico's ook in voldoende mate is beschouwd in de HRA door NAM.

Helaas ontbreekt in het ontwerp-instemmingsbesluit de graaddagenformule en ook het zicht op de stikstof-inzet-afhankelijkheid van deze formule. Hiermee is onduidelijk of de risico's bij een onvoorzien lage inzet van stikstof-conversiecapaciteit en een gelijktijdig extreem koud jaar voor de minister acceptabel zijn.

Dit zien wij als een grote tekortkoming.

Mocht nu de stikstof-inzet van Wieringermeer en Ommen, de base-load locaties, substantieel onder de 92,5 % geraken, dan voorziet artikel 2, derde lid, in een theoretische ongelimiteerde toename van de gasproductie uit het Groningenveld; er staat dat de in het eerste lid aangegeven gasproductie naar rato wordt verhoogd bij een lagere stikstof-inzet dan 92,5 %! Dit is dus naar ons inzicht iets anders dan de zogenaamde "strikte begrenzing" van de gaswinning, die de minister op blz.18 (midden) van de overwegingen, noemt.

Wij zijn van mening dat er gelet op de onzekerheid van de risico's in een dergelijke hierboven omschreven situatie in artikel 2 een limiet wat betreft de gaswinning moet worden aangebracht.

In de voorgaande instemmingsbesluiten van 30 september 2016 en 24 mei 2017 was er sprake van een gelimiteerde gasproductie.

Inzetstrategie tekstje....

Wij vinden dat u:

1. In uw instemmingsbesluit in artikel 2, derde lid, een limitering moet aanbrengen, waardoor de gasproductie niet onbepert kan toenemen afhankelijk van het temperatuurverloop en de stikstof-conversiecapaciteit;
2. In uw instemmingsbesluit de inzetstrategie-1 van NAM, genoemd in de operationele strategie-2018 (het "bouwstenendocument"), vastlegt;
3. ....